

รายงานการเข้าร่วมโครงการเอพีโอ
โครงการ : 23-CL-03-GE-WSP-A: Workshop on Food Supply Chains in the Informal Sector
ระหว่างวันที่ 5 - 7 ธันวาคม 2566
ณ ประเทศญี่ปุ่น
(การประชุมถ่ายทอดสัญญาณดิจิทัลผ่านโปรแกรมซูม)

จัดทำโดย นางสาวขวัญใจ เสี่ยงเยี่ยม
นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการ
กรมส่งเสริมการเกษตร
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
วันที่ 15 มกราคม 2567

ส่วนที่ 1 เนื้อหา/องค์ความรู้จากการเข้าร่วมโครงการ

1.1 ที่มาหรือวัตถุประสงค์ของโครงการ

โครงการ : 23-CL-03-GE-WSP-A: Workshop on Food Supply Chains in the Informal Sector ขององค์การเพิ่มผลผลิตแห่งเอเชีย (Asian Productivity Organization : APO) เจ้าภาพผู้จัดโดยประเทศสาธารณรัฐประชาชนบังกลาเทศ ในระหว่างวันที่ 5 - 7 ธันวาคม 2566 ผ่านระบบออนไลน์ โดยมีผู้เข้าร่วมเป็นประเทศสมาชิกทั้งหมด จำนวน 58 ราย ประกอบด้วย ประเทศสาธารณรัฐประชาชนบังกลาเทศ ราชอาณาจักรกัมพูชา สาธารณรัฐฟีจี อินเดีย สาธารณรัฐอินโดนีเซีย สาธารณรัฐอิสลามแห่งอิหร่าน มองโกเลีย สหพันธ์สาธารณรัฐประชาธิปไตยเนปาล สาธารณรัฐอิสลามปากีสถาน สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ สาธารณรัฐจีน สาธารณรัฐสังคมนิยมประชาธิปไตยศรีลังกา ราชอาณาจักรไทย ตุรกี และประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

ประชากรจำนวนมากในเอเชียมีแหล่งอาหารจากผู้เพาะปลูกรายย่อย ซึ่งขายในราคาที่ไม่แพง เหมาะสมกับรายได้ในชนบท ซึ่งผู้เพาะปลูกรายย่อยรวมไปถึงผู้ปลูกพืชผัก ผลไม้ ข้าว และอาหารแปรรูปในท้องถิ่นสำหรับคนในเมืองที่มีรายได้ น้อยและคนในชนบท ดังนั้น การเพิ่ม/รักษาปริมาณผลผลิต การเพิ่มขีดความสามารถ พร้อมทั้งการจัดการผลผลิต ในขณะที่เผชิญกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ ร่วมกับการปรับปรุงด้านโลจิสติกส์/การขนส่ง โครงสร้างพื้นฐาน การส่งเสริมผลิตภาพและความยั่งยืนเป็นสิ่งสำคัญต่อผู้ผลิตในท้องถิ่นและเกษตรกร โดยเฉพาะคนพื้นเมืองและคนชนบท ในเอเชีย ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องการองค์ความรู้จากภาครัฐ ความร่วมมือของทุกฝ่าย เพื่อสร้างความสามารถ ในการปรับตัว ความสามารถในการซื้อ และความเท่าเทียมกันของคนในสังคมในการเข้าถึงอุปทานอาหาร โดยการลงทุน ในการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ขยายขนาดของตลาด ปรับปรุงถนน จัดหาน้ำและไฟฟ้า ถึงแม้จะเป็นรายปลีกเคลื่อนที่ ซึ่งการขายปลีกโดยผู้ขายข้างทาง รวมถึงการบริการเดลิเวอรี่ผ่านแอปพลิเคชันและโซเชียลมีเดียได้ถูกกระตุ้นให้เกิดการขาย ในลักษณะดังกล่าวมากขึ้น

การเปลี่ยนแปลงอย่างก้าวกระโดดของห่วงโซ่อาหารที่ไม่เป็นทางการเกิดจากการระบาดใหญ่ของโควิด 19 และอุบัติภัยต่างๆ ทั่วโลก ที่ทำให้เกิดการเริ่มใช้นวัตกรรมที่สามารถส่งต่ออาหารและโภชนาการที่เป็นประโยชน์ไปสู่กลุ่ม ที่ถูกละเลยในสังคมในช่วงเวลาที่ผ่านมา ดังนั้น ควรให้ความสำคัญกับความปลอดภัยด้านอาหารและคุณภาพ ควรถูกกำหนด เป็นกลยุทธ์สำคัญในระบบการดูแลสุขภาพแห่งชาติ (National Health Care) โดยต้องอาศัยการสร้างแรงจูงใจ การอบรม การศึกษา การใช้สื่อ และการใช้เทคโนโลยี

การประชุมเชิงปฏิบัติการครั้งนี้ จะเป็นเวทีสำหรับผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับ สถานการณ์ของระบบห่วงโซ่อุปทานอาหารอย่างไม่เป็นทางการ (informal food supply chains) วิธีการและเทคโนโลยี ที่จะนำไปใช้ในการปรับปรุงกระบวนการผลิต คุณภาพ และความปลอดภัยของอาหาร การเพิ่มคุณค่าทางโภชนาการให้กับอาหาร การจัดการความเสี่ยงด้านสุขภาพ และการสร้างความสามารถด้านการปรับตัวและความยั่งยืนของระบบห่วงโซ่อุปทานอาหาร รวมถึงตัวอย่างที่ดี (good practices) และรูปแบบของระบบห่วงโซ่อุปทานอาหาร ระหว่างสมาชิกของแต่ละประเทศ

1.2 เนื้อหา/องค์ความรู้ที่ได้จากกิจกรรมต่างๆ

1.2.1 ในวันที่ 5 ธันวาคม 2566 ผู้เข้าร่วมโครงการได้ร่วมรับฟังการบรรยาย และการแบ่งกลุ่มย่อย จำนวน 5 กลุ่ม เพื่ออภิปรายแลกเปลี่ยนข้อมูลความรู้ร่วมกัน ผ่านการนำเสนอ สรุปได้ดังนี้

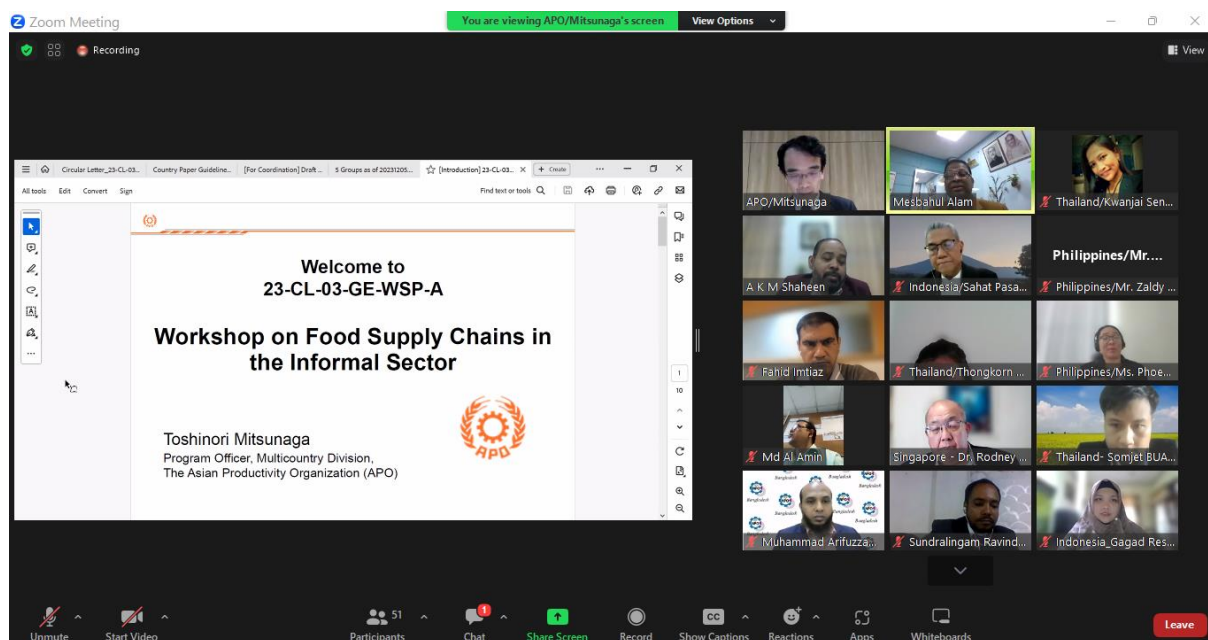
1) การแนะนำหลักสูตรการฝึกอบรมโดย Mr. Toshinori Mitsunaga, Program officer, Multicountry Division, The Asian Productivity Organization (APO) วัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมฯ ดังนี้

1.1) เพื่อศึกษาสถานการณ์ของระบบห่วงโซ่อุปทานอาหารอย่างไม่เป็นทางการ (informal food supply chains) หลังการเกิดการระบาดของไวรัสโควิด-19 และอุปสรรคต่างๆ

1.2) นำเสนอวิธีการและเทคโนโลยีที่ใช้ในการปรับปรุงคุณภาพและความปลอดภัยของอาหาร รวมถึงกระบวนการผลิต

1.3) นำเสนอวิธีการในการเพิ่มคุณค่าทางโภชนาการให้กับอาหาร การจัดการความเสี่ยงด้านสุขภาพ และการสร้างความสามารถด้านการฟื้นตัวและความยั่งยืนของระบบห่วงโซ่อุปทานอาหาร

1.4) แลกเปลี่ยนตัวอย่างที่ดี (good practices) และรูปแบบของระบบห่วงโซ่อุปทานอาหาร ระหว่างสมาชิกของแต่ละประเทศ



ภาพที่ 1 : การแนะนำหลักสูตรการฝึกอบรมฯ

2) การนำเสนอภาพรวมของระบบห่วงโซ่อุปทานอาหารอย่างไม่เป็นทางการ (informal food supply chains) ของภูมิภาคเอเชีย โดย Dr. Rodney Wee นำเสนอประเด็นและความท้าทาย ดังนี้

2.1) ความไม่สม่ำเสมอของจำนวนประชากรในแต่ละพื้นที่ เช่น จำนวนการเกิดใหม่ของประชากรที่น้อยลงทำให้จำนวนแรงงานในพื้นที่ชนบทไม่เพียงพอ

2.2) ผู้ผลิตอาหาร (food producers) ส่วนใหญ่เป็นผู้ผลิตรายย่อย มีพื้นที่ทำการเกษตรหรือพื้นที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำขนาดเล็กหรือขนาดเล็ก

2.3) ขาดเงินทุนและการเข้าถึงเทคโนโลยี การพัฒนาทักษะ และข้อมูล

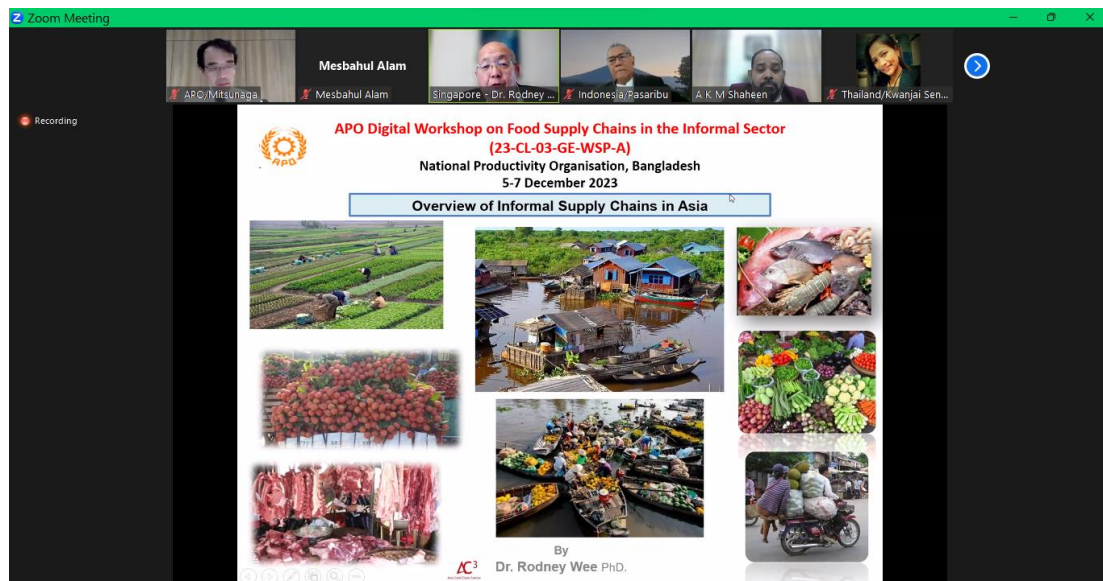
2.4) ข้อจำกัดในการเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ

2.5) รูปแบบการค้าขายแบบดั้งเดิมที่มีอัตราการสูญเสียของอาหารมาก (high damage/loss rate)

2.6) ผลกระทบจากสภาพอากาศที่เปลี่ยนแปลงไป

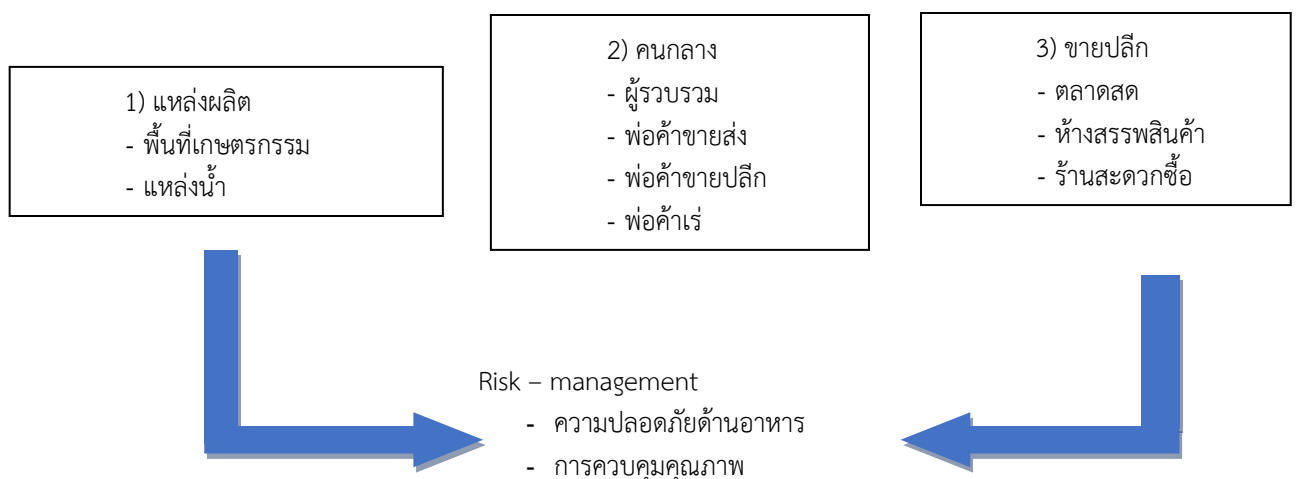
2.7) พื้นที่ผลิตอาหารห่างไกลเมือง เส้นทางคมนาคมไม่สะดวก

2.8) การแข่งขันกันใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด เช่น น้ำประปา



ภาพที่ 2 : การนำเสนอระบบห่วงโซ่อุปทานอาหารอย่างไม่เป็นทางการ (informal food supply chains) ของภูมิภาคเอเชีย

2.9) องค์ประกอบหลักของระบบห่วงโซ่อุปทานอาหารอย่างไม่เป็นทางการ (informal food supply chains)



ภาพที่ 3 : ระบบห่วงโซ่อุปทานอาหารอย่างไม่เป็นทางการ (informal food supply chains)

3) การนำเสนอในหัวข้อ Informal Food Supply Chain and retail in Indonesia โดย Dr. Sahat M. Pasaribu, Agricultural economist and senior researcher, BRIN สรุปได้ดังนี้

3.1) สถานการณ์ปัจจุบันของระบบห่วงโซ่อุปทานอาหารอย่างไม่เป็นทางการ (informal food supply chains) ในประเทศอินโดนีเซีย

ประเทศอินโดนีเซียเป็นประเทศที่มีความหลากหลายของสินค้าเกษตรและเป็นผู้ผลิตสินค้าเกษตรที่สำคัญของโลก เกษตรกรของประเทศอินโดนีเซียมีประสบการณ์ในการทำการเกษตรและปรับเปลี่ยนจากการทำการเกษตรเพื่อยังชีพมาเป็นการทำการเกษตรสมัยใหม่ โดยเกษตรกรรายย่อยจะปลูกพืชอาหารและพืชสวนเป็นหลัก ซึ่งการค้าปลีกหรือ informal food supply chains เป็นช่องทางการค้าที่สำคัญของธุรกิจขนาดเล็ก ลักษณะของระบบห่วงโซ่อุปทานอาหารอย่างไม่เป็นทางการ (informal food supply chains) ในประเทศอินโดนีเซีย มีดังนี้

- จำนวนร้านค้าจำหน่ายสินค้าสดเพิ่มมากขึ้นตามความต้องการของลูกค้าที่มากขึ้น
- สินค้าสดมีเพียงพอต่อความต้องการของตลาด
- มีการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลมาช่วยในระบบ เช่น การส่งสินค้า การส่งสินค้า การชำระค่าสินค้า
- มีการพัฒนาระบบค้าปลีกอย่างไม่เป็นทางการ เช่น ตลาดดั้งเดิม แผงลอย หาบเร่

โดยรูปแบบของระบบห่วงโซ่ มีดังนี้

- แหล่งผลิต → ผู้รวบรวม → ผู้ค้าส่ง → ตลาด → ผู้ค้าปลีก → ผู้ซื้อ
- หรือ แหล่งผลิต → ผู้ค้าส่ง → ตลาด → ผู้ค้าปลีก → ผู้ซื้อ

ปัญหา/ความเสี่ยงด้านสุขภาพที่เกิดขึ้นกับตลาดสินค้าสด

- ขาดความตระหนักในเรื่องของอัตราการเสียหายของผลผลิต เช่น การทับกันของผลผลิตระหว่างการขนส่ง การเน่าเสียระหว่างรอการจำหน่าย เป็นต้น และขาดเทคนิคการจัดการที่ดีเพื่อลดอัตราการเสียหายของผลผลิต
- ขาดความรู้เกี่ยวกับอาหารที่เป็นพิษ/มีโทษต่อสุขภาพ เช่น อาหารที่มีลักษณะเน่าเสีย หรือมีเชื้อรา

แบบที่เรื้อ

- ขาดการจัดการด้านระบบโครงสร้าง ขึ้นวางจำหน่ายสินค้า และข้อมูลด้านการตลาด
- ไม่มีกฎระเบียบที่ชัดเจนสำหรับผู้ซื้อ - ขายในระบบห่วงโซ่อุปทานอาหารอย่างไม่เป็นทางการ

(informal food supply chains)



ภาพที่ 4 : การนำเสนอในหัวข้อ Informal Food Supply Chain and retail in Indonesia

4) การนำเสนอในหัวข้อ Informal Food Supply Chain and retail in Bangladesh โดย Mr. Abul Kashem Muhammad Shaheen, Director of National Productivity Organization (NPO) ดังนี้

ระบบห่วงโซ่อุปทานอาหารอย่างไม่เป็นทางการ (informal food supply chains) หมายถึง โครงข่ายกิจกรรมและกระบวนการที่เกี่ยวข้อง ตั้งแต่กระบวนการผลิต การแปรรูป การจัดจำหน่าย และการขายสินค้าที่อยู่ในกระบวนการค้าทั่วไป ได้แก่ ผู้ผลิตรายย่อย พ่อค้าหาบเร่แผงลอย ตลาดในท้องถิ่น/ในชุมชน ธุรกิจการค้าที่ไม่ได้จดทะเบียน

4.1) ลักษณะของระบบห่วงโซ่อุปทานอาหารอย่างไม่เป็นทางการ (informal food supply chains) ในแต่ละด้าน ประกอบด้วย

- ผู้ผลิตรายย่อย : เกษตรกรรายย่อยที่อยู่ในระบบห่วงโซ่อุปทานอาหารอย่างไม่เป็นทางการ ยังคงใช้วิธีการเพาะปลูกแบบดั้งเดิม และยังประสบกับปัญหาในการเข้าถึงปัจจัยการผลิตต่างๆ รวมถึงแหล่งทุน
- การแปรรูปและการจัดการสินค้า : การแปรรูปอาหารใน informal sector เกี่ยวข้องกับกลุ่มแปรรูปขนาดเล็กที่ไม่มีใบรับรอง ซึ่งสินค้าอาจไม่ได้คุณภาพและความปลอดภัยตามมาตรฐานที่กำหนด ซึ่งกระบวนการแปรรูปจะใช้วิธีการดั้งเดิมในการเตรียม/ตัดแต่ง และการถนอมอาหาร

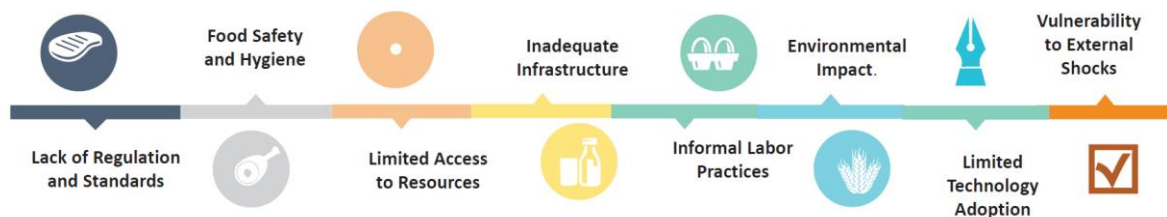
- การกระจายสินค้า : การกระจายสินค้าใน informal sector จะอยู่ในตลาดในท้องถิ่น/ในชุมชน พ่อค้าหาบเร่แผงลอย และผู้ค้าปลีกขนาดเล็ก โดยตลาดเหล่านี้จะไม่มีการตรวจสอบติดตามจากภาครัฐ

4.2) มาตรการของภาครัฐที่เข้าไปสนับสนุน/แก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ในระบบห่วงโซ่อุปทานอาหารอย่างไม่เป็นทางการ (informal food supply chains)

- ภาครัฐจัดทำโครงการที่ให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในระบบห่วงโซ่อุปทานอาหารอย่างไม่เป็นทางการ (informal food supply chains) ทั้งหมดยอมทำตามกฎระเบียบพื้นฐานด้านคุณภาพและความปลอดภัยของอาหาร

- สนับสนุนโครงการที่มีการฝึกอบรมและให้ทุนสนับสนุน เพื่อช่วยเหลือธุรกิจที่อยู่นอกระบบให้พัฒนาระบวนการผลิตของตนให้ได้มาตรฐาน

4.3) ประเด็นปัญหาหลักๆ ตั้งแต่กระบวนการผลิตไปยังผู้ค้าปลีก ภายในกระบวนการผลิตอาหารอย่างไม่เป็นทางการ



ภาพที่ 5 : การนำเสนอเรื่อง Informal Food Supply Chain and retail in Bangladesh

1.2.2 ในวันที่ วันที่ 6 ธันวาคม 2566 ผู้เข้าร่วมโครงการได้ร่วมรับฟังการบรรยาย และการแบ่งกลุ่มย่อย จำนวน 5 กลุ่ม เพื่ออภิปรายแลกเปลี่ยนข้อมูลความรู้ร่วมกัน ผ่านการนำเสนอ สรุปได้ดังนี้

1) การบรรยายในหัวข้อเรื่อง Key Issues to keep Informal Food Supply and Retail Safe in Future Activity โดย Dr. Rodney Wee ซึ่งสรุปสาระสำคัญได้ ดังนี้

1.1) 6 ขั้นตอนในแผนกลยุทธ์เพื่อพัฒนาคุณภาพและความปลอดภัยในระบบห่วงโซ่อุปทานอาหารอย่างไม่เป็นทางการ (informal food supply chains)

- ขั้นตอนที่ 1 : ยืนยันอัตลักษณ์ของตนเองก่อนการวางแผน โดยตั้งคำถาม Who are we? What do we do? เพื่อกำหนดภารกิจ วิสัยทัศน์ และคุณค่า

- ขั้นตอนที่ 2 : วิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบัน โดยสำรวจสภาพแวดล้อมและสัมพันธภาพ (วิเคราะห์ SWOT) โดยใช้การตั้งคำถาม Where are we now?
- ขั้นตอนที่ 3 : ระบุเป้าหมายในแต่ละด้าน ผ่านคำถาม Where do we want to be? ยืนยันวิสัยทัศน์ และกำหนดเป้าหมายระยะสั้น
- ขั้นตอนที่ 4 : วางกลยุทธ์ไว้ 2-3 กลยุทธ์ และกำหนดวัตถุประสงค์ที่สามารถวัดได้ในพื้นที่นำร่อง ผ่านคำถาม How do we get there?
- ขั้นตอนที่ 5 : เตรียมแผนปฏิบัติการโดยเริ่มจากกลุ่มขนาดเล็ก หรือ กลุ่มคณะกรรมการสรุปเส้นทางที่ต้องทำ (What's our route?) และสิ่งที่ต้องทำ (What are our next step?) ร่วมกัน
- ขั้นตอนที่ 6 : Take action เริ่มลงมือทำตามแผนร่วมกันระหว่างผู้นำชุมชน คณะกรรมการ และคนในชุมชน

1.2) บทสรุป

การฉายให้เห็นภาพกระบวนการปรับตัวของระบบอาหารที่เน่าเสียง่ายในระบบห่วงโซ่อุปทานอาหารอย่างไม่เป็นทางการ (informal food supply chains)

- การพัฒนาระบบกระจายสินค้าในด้านเครือข่ายและโครงสร้าง (ความร่วมมือของภาครัฐ – เอกชน
- การสร้าง “Hubs” สำหรับการแปรรูปและการกระจายสินค้า
- ขยายและดำเนินงานส่งเสริมโดยการใช้แอปพลิเคชัน
- กระตุ้นการลงทุน/ความร่วมมือจากภาคเอกชนผ่านมาตรการการสนับสนุนต่างๆ
- พิจารณาถึงอุปสรรค/ความท้าทายที่เกิดขึ้นในด้านเศรษฐกิจ



ภาพที่ 6 : การนำเสนอเรื่อง Key Issues to keep Informal Food Supply and Retail Safe in Future Activity

2) การบรรยายในหัวข้อเรื่อง Control of Risk Management and Traceability โดย Dr. Sahat M Pasaribu, Agricultural Economist and Senior Researcher, BRIN ซึ่งสรุปสาระสำคัญได้ ดังนี้

2.1) สภาพปัญหาทั่วไปที่เกิดขึ้นในระบบห่วงโซ่อุปทานอาหารอย่างไม่เป็นทางการ (informal food supply chains) คือ ขาดระบบตรวจสอบย้อนกลับไปยังแหล่งผลิต (traceability) และขาดความรู้ด้านคุณภาพของอาหาร ทำให้อาหารที่อยู่ใน informal sector มีการปนเปื้อน เกิดการเสียหาย เน่าเสีย ไม่ได้รับการตรวจสอบ/ควบคุมจากภาครัฐ โดยปัญหาหลักๆ ที่เกิดขึ้น ดังนี้

- พื้นที่จัดจำหน่ายสินค้ามีความแออัดทำให้สินค้าเสียหายและเน่าเสีย
- พื้นที่เพาะปลูกไกลจากจุดขายทำให้สินค้าเสียหายระหว่างการขนส่ง
- สินค้าเสี่ยงต่อการปนเปื้อน/ไม่ปลอดภัย
- ขาดความรู้ด้านการควบคุมความเสียหายของอาหาร (controlling food damage)
- ขาดความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับเอกชนในการพัฒนาระบบตรวจสอบย้อนกลับ

2.2) แนวทางการพัฒนาในอนาคต

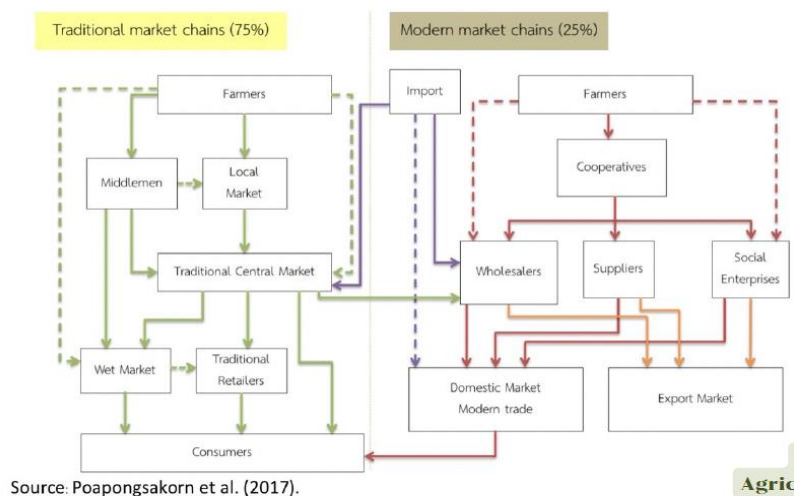
- สร้างการมีส่วนร่วมระหว่าง ภาครัฐ เอกชน และเกษตรกร เพื่อพัฒนาระบบห่วงโซ่อุปทานอาหารอย่างไม่เป็นทางการ (informal food supply chains)
- นำเทคนิค/เทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการพัฒนาระบบตรวจสอบย้อนกลับ
- ฝึกอบรม/ถ่ายทอดภูมิปัญญาให้กับคนรุ่นใหม่ที่จะต่อยอดกิจการในระบบห่วงโซ่อุปทานอาหารอย่างไม่เป็นทางการ (informal food supply chains)



ภาพที่ 7 : การนำเสนอเรื่อง Control of Risk Management and Traceability

3) การนำเสนอข้อมูล Country report ของประเทศไทย ให้กับสมาชิกกลุ่มย่อยที่ 2 เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลความรู้ร่วมกัน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

3.1) สถานการณ์ภาพรวมของระบบห่วงโซ่อุปทานอาหารอย่างไม่เป็นทางการ (informal food supply chains) ของประเทศไทย (กรณีศึกษาพืชผัก)



ภาพที่ 8 : ระบบห่วงโซ่อุปทานอาหารอย่างไม่เป็นทางการของประเทศไทย (กรณีศึกษาพืชผัก)

ระบบห่วงโซ่อุปทานอาหารของประเทศไทยในกรณีพืชผัก ได้แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ คือ รูปแบบโครงสร้างช่องทางการจัดจำหน่ายแบบดั้งเดิม และแบบสมัยใหม่ โดยร้อยละ 75 ของผลผลิตจากเกษตรกรจะจัดจำหน่ายในรูปแบบดั้งเดิม คือ การขายผลผลิตให้กับตลาดในชุมชน พ่อค้าคนกลาง หรือตลาดกลางขายสินค้า ในขณะที่อีกร้อยละ 25 ขายผลผลิตให้กับผู้รับซื้อในลักษณะขายส่ง กลุ่มสหกรณ์ หรือกิจการเพื่อสังคม (Social Enterprises) ในระบบตลาดแบบดั้งเดิม (Traditional market chains) โดยเกษตรกรส่วนใหญ่ที่ผลิตพืชผัก มีพื้นที่เพาะปลูกน้อยกว่า 5 ไร่ หรือประมาณ 0.8 เฮกตาร์ โดยผลิตพืชผักแต่ละครั้งชนิดเดียว (monocrop) หรือหลายชนิดขึ้นอยู่กับฤดูกาล และมักถูกกำหนดโดยพ่อค้าคนกลาง สำหรับเกษตรกรที่ขายพืชผักในระบบการจัดจำหน่ายแบบสมัยใหม่ (Modern market chains) จะเป็นพืชผักที่มีคุณภาพ ได้มาตรฐาน สามารถขายบนซูเปอร์มาร์เกต หรือส่งออกได้ โดยมีผู้ประกอบการเกษตร เป็นผู้สร้างเครือข่ายเกษตรกรรายย่อย และรวบรวมพืชผัก รวมถึงการแปรรูป ทำการตลาด และจัดจำหน่ายเบื้องต้น มีการถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการผลิตพืชผักที่ได้มาตรฐาน การใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยให้กับเกษตรกรเครือข่าย และมีการทำพันธะสัญญาซื้อขายล่วงหน้ากันระหว่างผู้ประกอบการเกษตรกับเกษตรกร

3.2) ความท้าทายในการปรับปรุงด้านความปลอดภัยทางอาหารและคุณภาพภายในระบบห่วงโซ่อุปทานอาหาร

1) การเพิ่มอัตราการจัดจำหน่ายพืชผักในระบบการจัดจำหน่ายแบบสมัยใหม่ (Modern market chains) ให้มากขึ้นเป็นไปได้ยาก เนื่องจากเกษตรกรยังขาดความรู้และทักษะในการผลิตพืชผักให้ได้คุณภาพมาตรฐาน

2) ต้นทุนการผลิตพืชผักที่ส่งขายในระบบตลาดแบบดั้งเดิม (Traditional market chains) ต่ำกว่าการผลิตเพื่อจัดจำหน่ายแบบสมัยใหม่ (Modern market chains) ทำให้ไม่เกิดแรงจูงใจให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนวิธีการผลิตให้ดีขึ้น

3) ผู้บริโภคยังไม่ได้ให้ความสำคัญมากนักกับสินค้าที่มีคุณภาพและมีความปลอดภัย

3.3) ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงด้านความปลอดภัยทางอาหารและคุณภาพภายในระบบห่วงโซ่อุปทานอาหาร

1) ส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่ม เพื่อลดต้นทุนการผลิต และฝึกปฏิบัติตามหลัก GAP ร่วมกัน รวมถึงลดความเสี่ยงจากราคาผลผลิตที่ผันผวน และเพิ่มอำนาจการต่อรองกับพ่อค้าคนกลาง

2) กำหนดนโยบายที่สนับสนุนการผลิตพืชผักอินทรีย์ เช่น ราคาค่าตรวจรับรองมาตรฐาน GAP หรือ Organic Thailand

3) พัฒนาระบบตรวจสอบย้อนกลับของแหล่งผลิตพืชผลทางการเกษตร เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับผู้บริโภค

Challenges to improve “food safety” & “quality” of food supply

- Making the transition from traditional chain towards a modern chain very difficult because improved production management means a higher level of attention and care from highly skilled farmers and workers is needed.
- The production of vegetables in the traditional chain remains significantly cheaper than in the modern one because quality monitoring and assurance by the modern chain add to the cost of production and distribution, while the use of chemicals by smallholders in the traditional chain can reduce labour intensity and costs.
- On top of this, consumers do not perceive the benefits of higher quality and safer products, and still prefer inspecting the products themselves.

Participants in the video conference:

- Thailand/Kwanjai Sengiam
- Philippines / Rouhwella Pinder
- A K M Shaheen
- Indonesia/Gagad Restu Pratiwi

ภาพที่ 9 : การนำเสนอข้อมูล Country report ของประเทศไทย (กลุ่มย่อยที่ 2)

1.2.3 ในวันที่ 7 ธันวาคม 2566 ผู้เข้าร่วมโครงการได้แบ่งกลุ่มย่อย จำนวน 5 กลุ่ม เพื่อร่วมกันระดมความคิดเห็น และแลกเปลี่ยนข้อมูลความรู้ ผ่านการนำเสนอ โดยมีผู้แทนกลุ่มย่อย (กลุ่มที่ 2) ได้นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นปัญหา และข้อเสนอแนะในการจัดการห่วงโซ่อุปทานอาหารที่ไม่เป็นทางการ ดังนี้

1) ข้อมูลของกลุ่มย่อย (กลุ่มที่ 2) ประเด็นปัญหาและข้อเสนอแนะ ในการจัดการห่วงโซ่อุปทานอาหารที่ไม่เป็นทางการ สรุปได้ดังนี้

ประเด็น	ประเด็นปัญหา	ข้อเสนอแนะ
ด้านเศรษฐกิจ	๑. ขาดสุขอนามัยที่ดี ๒. ขาดความเชื่อมั่นในด้านคุณภาพ ๓. ต้นทุนการผลิตสูง ๔. พ่อค้าคนกลางให้ราคาต่ำ ๕. ความต้องการของผู้บริโภคมีความหลากหลายมากขึ้น ๖. ขาดแคลนแรงงาน	1. อบรมเพิ่มขีดความสามารถให้กับผู้ผลิต 2. อบรมด้านมาตรฐานสุขอนามัยที่ดีให้กับผู้ผลิตและผู้จำหน่ายสินค้า 3. สนับสนุนให้ผู้ผลิตรวมกลุ่มกันขายสินค้าเพื่อสร้างอำนาจการต่อรองกับพ่อค้าคนกลาง 4. สนับสนุนผู้ผลิตในระบบห่วงโซ่อุปทานอาหารที่ไม่เป็นทางการ เช่น พ่อค้าหาบเร่
ด้านสภาพแวดล้อมและลักษณะภูมิประเทศ	๑. ความสะอาดของน้ำที่ใช้ ๒. ระบบชลประทานไม่เพียงพอ ๓. โครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนนหนทางยังไม่สะดวก ๔. การเข้าถึงตลาด ๕. ระบบขนส่ง	๑. พัฒนาแหล่งน้ำที่สะอาดและมีปริมาณเพียงพอ ๒. พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบขนส่งให้สะดวก รวดเร็วยิ่งขึ้น ๓. ส่งเสริมการปลูกและบริโภคพืชท้องถิ่น
ด้านสังคมและวัฒนธรรม	๑. พฤติกรรมผู้บริโภคที่มีความหลากหลาย ๒. การจัดการกับระบบนิเวศของระบบห่วงโซ่อุปทานอย่างไม่เป็นทางการ	๑. ส่งเสริมการเป็นเจ้าของ (Ownership) และทัศนคติที่ดีต่อระบบห่วงโซ่อุปทานอาหารอย่างไม่เป็นทางการ ๒. ส่งเสริมระบบนิเวศเกษตรอินทรีย์
ด้านนโยบาย	๑. นโยบายของรัฐบาล และกฎระเบียบต่างๆ ๒. การผูกขาดทางการค้า	๑. รัฐบาลควรออกกฎหมายที่สนับสนุนระบบห่วงโซ่อุปทานอาหารอย่างไม่เป็นทางการ ๒. ลักษณะการผูกขาดทางการค้าของภาคเอกชนควรถูกเปลี่ยนแปลง

ส่วนที่ 2 ประโยชน์ที่ได้รับและการขยายผลจากการเข้าร่วมโครงการ

2.1 ประโยชน์ต่อตนเอง

2.1.1 ได้รับการเพิ่มพูนความรู้และทักษะ เกี่ยวกับระบบห่วงโซ่อุปทานอาหาร ในประเด็นการผลิต การจัดจำหน่าย ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนากระบวนการผลิตตลอดห่วงโซ่อุปทาน

2.1.2 การเสริมสร้างเครือข่าย ความรู้ และความสัมพันธ์กับผู้อื่นในสาขาที่เกี่ยวข้อง ซึ่งอาจเป็นโอกาสในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความรู้ที่มีประโยชน์ในอนาคต

2.1.3 ได้ทราบถึงรายละเอียดทางวิชาการที่เป็นโอกาสในการได้เรียนรู้ข้อมูล ที่ไม่สามารถเรียนรู้จากหนังสือหรือคอร์สการเรียนแบบปกติได้ ทำให้เราสามารถกล้าแลกเปลี่ยนที่จะเรียนรู้และซักถามในประเด็นที่สนใจได้

2.1.4 การสร้างโอกาสพัฒนางาน ที่ได้ทราบแนวทางการตระหนักถึงความปลอดภัยด้านอาหารและคุณภาพ ที่ส่งผลต่อผู้บริโภคในระบบห่วงโซ่อุปทานอาหารที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร นอกจากนี้ ยังเป็นโอกาสในการเติบโตในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอีกด้วย

2.1.5 การสร้างพลังบวก ความมั่นใจ และความสามารถของตนเอง และยังช่วยในการสร้างความรู้สึกด้านความสำเร็จการมีส่วนร่วมในกิจกรรม

2.2 ประโยชน์ต่อหน่วยงานต้นสังกัด

2.2.1 มีโอกาสเรียนรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบห่วงโซ่อาหารในสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลง ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาปรับปรุงคุณภาพและความปลอดภัยของอาหาร รวมถึงกระบวนการผลิตในกระบวนการส่งเสริมการเกษตรของหน่วยงานได้

2.2.2 แนวทางการพัฒนาปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ สังคม และสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ปัจจุบัน เพื่อเป็นฐานข้อมูลในการตัดสินใจ และวางแผนแนวทางการส่งเสริมการเกษตร

2.2.3 การสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายความร่วมมือด้านการเกษตรระหว่างกรมส่งเสริมการเกษตร และหน่วยงานต่างๆ ของรัฐสมาชิกอาเซียน รวมถึงการสร้างช่องทางธุรกิจส่งออกสินค้าเกษตร ระหว่างเกษตรกรของไทย และสมาชิกอาเซียน เพื่อเป็นการส่งเสริมความยั่งยืนในภาคการเกษตรต่อไป

2.3 ประโยชน์ต่อสายงานหรือวงการวิชาชีพในหัวข้อนั้นๆ

ในฐานะนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรในหน่วยงานภาครัฐที่มีหน่วยงานในระดับกรม เขต จังหวัด และระดับอำเภอ ซึ่งใกล้ชิดกับพื้นที่ การนำความรู้ที่ได้มาปรับใช้ในงานด้านการส่งเสริมการเกษตรในสภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลงไป การนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมล่าสุดที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสามารถนำกลับมาใช้ในการพัฒนาและปรับปรุงกระบวนการส่งเสริมการเกษตรไม่ว่าจะเป็นกับคน พืช และสินค้า หรือในหน่วยงาน ได้ดำเนินการส่งเสริม พัฒนา และนำเทคโนโลยีนวัตกรรมเข้ามาประยุกต์ใช้ในกิจกรรมด้านการเกษตร ตลอดจนถ่ายทอดความรู้ และทักษะสู่พื้นที่ให้มีความตระหนักถึงการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และการให้ความสำคัญต่อผู้บริโภคด้านความปลอดภัยด้านอาหารและคุณภาพในภาคการเกษตร

2.4 กิจกรรมการขยายผลที่ได้ดำเนินการภายในระยะเวลา 60 วันนับจากวันสุดท้ายของโครงการ

สืบเนื่องจากงานที่รับผิดชอบในฐานะเป็นนักส่งเสริมการเกษตรส่วนกลาง ในระดับของกรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ที่รับผิดชอบการส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกร เพื่อให้สามารถวางแผน บริหารจัดการคุณภาพและความปลอดภัยด้านอาหาร และการต่อยอดธุรกิจสู่การเป็นผู้ประกอบการด้านการเกษตร ด้วยการนำเทคโนโลยีนวัตกรรมเข้ามาพัฒนาให้มีความเท่าทันสถานการณ์ปัจจุบัน มีการใช้สื่อ Social Media ในการประกอบธุรกิจ เพื่อการเข้าถึงของผู้บริโภค และเพิ่มโอกาสการขยายช่องทางจัดจำหน่ายไปสู่ระดับสากล รวมถึงการสร้างความมั่นคงด้านอาหาร เพื่อพร้อมรับต่อสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศปัจจุบัน ให้สามารถดำเนินกิจการและปรับตัวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.5 กิจกรรมการขยายผลที่จะดำเนินการภายใน 6 เดือนหลังเข้าร่วมโครงการ

แผนงานที่จะดำเนินการในระยะเวลา 6 เดือนข้างหน้า จะดำเนินการสร้างเครือข่ายชี้แจงโครงการที่รับผิดชอบ และเน้นย้ำในการส่งเสริมการเกษตรแบบยั่งยืน เล็งเห็นถึงผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงบริบทของสังคม เศรษฐกิจ และการส่งเสริมให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่เน้นถึงความปลอดภัยและคุณภาพด้านอาหารที่ส่งผลต่อผู้บริโภค รวมถึงการนำวัสดุเหลือใช้ในฟาร์มมาบริหารจัดการให้เกิดมูลค่าทางสินค้าเกษตร เพื่อสร้างรายได้ในครัวเรือนให้สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน